

Nodefundet på Aalholm Slot

EN KORT PRÆSENTATION

Af Jens Henrik Koudal

Fundet

I sensommeren 1991 tog jeg til Aalholm på Lolland efter et tip fra en bekendt, der havde bemærket en gammel nodebog i en montre på slottet.

Nodebogen afslørede et indhold af et par hundrede adelige mode-danse fra 1760'erne, udsat for solofløjte. En halv time senere befandt jeg mig øverst i det sydvestlige tårn i et rum, der var helt fuldt af bøger og arkivalier. Det viste sig at være grevskabet Christiansholms godsarkiv, stort set komplet tilbage til 1725. Blandt bunkerne på gulvet var også en stabel noder. Inden dagen var gået, var den stabel dobbelt så stor, idet jeg havde fundet adskillige musikalien, der tilfældigt var stillet ind på hylderne hist og her.

Nodesamlingen omfatter ca. 225 håndskrevne og trykte musikværker og har været helt ukendt.¹ Den har tilhørt Otto Ludvig Raben (1730-91), der var greve af Christiansholm – dvs. Aalholm og Bramsløkke – fra 1750 og til sin død.² Der findes kun to andre 1700-tals nodesamlinger fra Danmark, der kan sammenlignes med Aalholmsamlingen (jvf. nedenfor).

Blandt noderne lå også Otto Ludvigs dagbog. På 600 fransksprogede sider registrerede han sin færd fra sit 19. år og til kort før sin død.

1. Der foreligger en maskinskrevet "Registratur over Arkivet paa Aalholm (Grevskabet Christiansholm)" udarbejdet af Sigrid Wad i 1924. Den fortegner også private papirer, men hverken nodesamlingen eller Otto Ludvig Rabens dagbog nævnes. Registranten er tilgængelig på Rigsarkivet og Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm.
2. I *Danmarks Adels Aarbo* 85, 1970-71, er der en "Stamtavle med vaabenafbildninger og portrætter over slægten Raben – Raben-Levetzau" ved Nils Bartholdy. Jfr. i øvrigt om Aalholm Trap: *Danmark IV* 3 (1955) s. 917-24, Louis Bobé, Gustav Graae og Fr. Jürgensen West: *Danske Len. Grevskabet Christiansholm*, Kbh. 1916, og Chr. Axel Jensen: "Aalholm", i: *Danske slotte og herregårde* bd. 6, Kbh. 1965, s. 91-112. Der er iøvrigt skrevet forholdsvis lidt om både slægten Raben og Aalholms historie.

Greven af Christiansholm

Otto Ludvig var selvfølgelig på den store dannelsesrejse til Paris i sin ungdom. Han drog afsted i december 1750, og opholdet i Paris kom til at vare i 3 1/2 år. Otto Ludvig lærte sprog, geometri, fysik, fægtning, dans og fløjtespil. Han færdedes ved hoffet og gik i teatret, til baller, opera, opera-comique samt offentlige og private koncerter. Han anskaffede sig bl. a. Rousseaus "Lettre sur la musique française", der som bekendt er et stridsskrift til fordel for Pergolesi og den italienske opera i anledning af buffoniststriden i 1752. Otto Ludvig samlede også så mange teksthæfter til operaer (som han hørte?), at de idag fylder seks indbundne bind.

Da han kom hjem, ægtede han i 1757 en holstener, Anna Catarina Henningia af huset Helmsdorff Buchwald, og det nygifte par installerede sig på Aalholm. Frem til 1768 flyttede parret hver vinter (undtagen vintrene 1759-60 og 1761-62) fem måneder til København for at deltage i det højere selskabsliv omkring hoffet.³ Om sommeren var de ofte på familiebesøg i Holsten.⁴ Fra 1768 er det, som om Otto Ludvig slår sig til ro med de mere lokale sysler på Lolland. Han lod østfløjen på Aalholm ombygge, han oprettede en stivelses- og pudderfabrik, og han skrev selvbevidst i sit testamente om "Grevskabet, som i min Tiid anseelig er forbedret".⁵

Otto Ludvig havde 7 søstre, der alle var gift med fremtrædende medlemmer af slægterne Reventlow, Moltke, Rantzau, Huitfeldt, Juel, Scheel og Bille Brahe – og dermed er en vigtig del af hans omgangskreds angivet. Som følge af sine forbindelser til hoffet blev han kammerherre i 1755, ceremonimester ved hoffet i 1763 og gehejmeråd i 1774. Han hørte til de oplysningsvenlige godsejere, men selv havde han ingen politisk betydning og er meget lidt kendt idag.

3. Tronskiftet i 1766 og Struensees opkomst var sikkert en medvirkende årsag til, at Raben-familien ophørte med at deltage i selskabslivet ved hoffet. Efter 1767 var familien kun i København i vinteren 1784-85, ikke mindst for at præsentere de giftefærdige døtre. Da hustruen var død i august 1790, rejste Otto Ludvig med sine to hjemmeboende døtre til København, hvor han selv døde den 5. maj 1791.

4. 1758, -61, -63, -65, -67, -69, -72, -82 og 1789.

5. Testamentet er afskrevet i den 364 sider store "Skifte Forretning efter afgangne Geheimeraad Grev Raben og Frue Grevinde paa Christiansholm i Lolland", 1794. Det indbundne skifte findes i godsarkivet.

Otto Ludvig Raben og musikken

Fra sit 20. til sit 31. år lod Otto Ludvig sig undervise af fem forskellige fløjtelærere:

Palschau⁶ i København 1750 og 1756

Sr. Pean⁷ i Paris 1752-53

Michel Blavet i Paris 1753

Mr. Chevalier⁸ i København 1756-59

Sønnichsen⁹ i København 1760-61

Her skal blot nævnes, at Michel Blavet (1700-68) var Frankrigs berømteste fløjtevirtuos. Han spillede både i den franske konges kapel og i Pariseroperaens orkester.¹⁰ Han udgav en samling med populære tostemmige fløjtestykker beregnet til undervisning¹¹ – og det værk ligger idag i Aalholm-samlingen, endda i to eksemplarer.

Undervisningen var ikke forgæves! Gennem det meste af sit voksne liv har Otto Ludvig løbende nedskrevet melodier, han syntes om, i sine egne fløjtenodebøger. Det er først og fremmest melodier til tidens modedanse: Menuetter og kontradanse. Der er dog også polonæser, anglaiser, marscher, svabiske danse og ariemelodier. Langt de fleste har franske titler, men der er også nogle få med engelske eller danske titler. Nogle af melodierne er simpelthen de nyeste hofdanse fra København, andre har han fået fra udlandet. Alt i alt blev det til ca. 2.500 melodier indbundet i syv bind, og det er langt den største samling af sin art i Danmark. Otto Ludvig må have spillet disse melodier privat.

Otto Ludvig dyrkede imidlertid ikke kun sin musikinteresse hjemme på Aalholm. Han færdedes som sagt ved hoffet i København, hvor han gik til baller, operaer og koncerter. Han gik i Det kgl. Teater, og han blev inviteret til koncerter hos adelige bekendte og hos musikere som hans egen fløjtelærer Palschau. Og Otto Ludvig deltog ivrigt, når lejlighed bød sig! Fra 1756 og i hvert fald til og med 1759 spillede han med ved de halvoffentlige koncerter i "Det musikalske Selskab" i Rådhusstræde i København, og han akkompagnerede livet igennem gerne en smuk stemme i et sluttet selskab.

6. Peter Jacob Palschau, bratschist i Det kgl. Kapel 1761-86?

7. Måske den franske form af et italiensk navn.

8. Komponisten Leopold Chevalier?

9. En af de københavnske organister med dette navn?

10. Jfr. Roger Cottes artikel i MGG bd. 2 spalte 1924-26.

11. *RECEUIL DE PIECES Petits Airs Brunettes Menuets &c.... pour les Flutes travers, Violons, Par dessus de Viole etc. Par M. BLAVET... A PARIS, 3 bd. uden år (1750'erne).*

Den største koncertgiver, som Otto Ludvig nævner, er faderen, stiftamtmand Frederik Raben (1693-1773).¹² Han holdt et utal af koncerter på Bramsløkke (hvor han boede, 10 km nordvest for Aalholm), i København og endda i Hamburg. Otto Ludvig nævner disse koncerter i perioden 1755-65. Aktiviteterne synes at have kulmineret i 1756, hvor Otto Ludvig var til koncert hos faderen ikke mindre end 79 gange! Selv om det muligvis har været små, familiært prægede koncerter, så vidner tallet om en usædvanlig musikalsk appetit. Der synes at have været en familær arbejdsdeling, sådan at det var faderen, der afholdt koncerterne. I hvert fald nævner Otto Ludvig kun et par gange, at han selv har afholdt koncerter på Aalholm (seks koncerter i 1772 og en i 1785).

En skematisk sammentælling af dagbogens oplysninger om, hvor Otto Ludvig gik til koncert og opera, giver flg. resultat:

- 1749: 1 gang til koncert i Aachen
3 gange til opera (mindst 2 gange i København)
- 1750: 1 gang i operaen (København)
[*Parisrejse 2/12 1750 til okt. 1754:*]
- 1751: Koncerter på Altenhof og Gottorp (uvist om de er talt med
nedenfor)
"Te Deum" i Louvre
14 gange til opera
4 gange til concert spirituel (uvist om "dronningens koncert"
er talt med her)
3 gange til koncert hos madame Maurel
3 gange til koncert hos madame Dumont
1 gang til koncert hos madame Baacke
- 1752: [ingen sammentælling]
- 1753: 12 gange til opera
15 gange til opera-comique
2 gange til concert spirituel
2 gange til koncert hos madame Vanlo
- 1754: [nogle sider skåret ud]
1 gang "Opera-Italienne" i Bruxelles
1 gang koncert hos madame Ogier (København)
2 gange til koncert (København?)
3 gange til opera (København?)

12. *Dansk biografisk leksikon*, 3. udg., bd. 11, Kbh. 1982. Frederik Raben bestyrede ifølge erektions-patentet grevskabet i sin levetid.

- 1755: 38 gange til koncert hos faderen Frederik Raben (9 på Bramsløkke, Lolland, og 29 i København)
 9 gange til koncert hos madame Ogier (København)
 1 gang til koncert hos Palschau (København)
 3 gange til opera (København)
- 1756: 56 gange til koncert hos faderen 1/1-30/10 (Bramsløkke og København)
 23 gange til koncert hos faderen 1/11-31/12 (København)
 2 gange til koncert i "Det musikalske Selskab" (København; spillede selv med på fløjte)
 Til koncert hos kammerherre Scheel (København; spillede selv fløjte)
 2 gange til koncert hos Berger (København)
 1 gang til opera (København)
- 1757: 4 gange til koncert i "Det musikalske Selskab" (København; spillede selv med)
 34 gange til koncert hos faderen 1/1-6/6 (København)
 1 koncert hos faderen 21/7 (Hamburg)
 21 gange til koncert hos faderen 7/6-31/12
 1 gang til koncert hos madame Ogier (København)
- 1758: 1 eller 2 gange til koncert i "Det musikalske Selskab" (København)
 14 gange til koncert hos faderen (3 på Bramsløkke, 11 i København).
- 1759: 1 gang til koncert i "Det musikalske Selskab" (København; spillede selv med)
 25 gange til koncert hos faderen (6 på Bramsløkke og 19 i København)
 1 gang til opera (København)
- 1760: 4 gange til koncert hos faderen (Bramsløkke)
- 1761: 17 gange til koncert hos faderen (4 på Bramsløkke, 13 i København)
 3 gange til koncert hos kronprinsen (København)
 1 gang koncert hos Berger (København)
 1 gang til prøve ("Repet.") i Stormgade (København)
 1 gang koncert hos madame la Calmette (København)
 2 gange til opera (København)
- 1762: 16 gange til koncert hos faderen (15 på Bramsløkke, 1 i København)
 1 gang til opera (København)

- 1763: 15 gange til koncert hos faderen (9 på Bramsløkke, 6 i København)
- 1764: 4 gange til koncert hos faderen (2 på Bramsløkke, 2 i København)
4 gange til opera (København)
- 1765: Et uspecificeret antal koncerter hos faderen (København)
- 1766: —
- 1767: 1 "Concert spirituel" hos enkedronningen (København)
- 1768-71: —
- 1772: 6 gange koncert hos mig (Aalholm)
- 1773-82: —
- 1783: Koncert under måltidet ved bryllup hos købmand (Nysted, Lolland)
- 1784: —
- 1785: Koncert i Gæthuset (København)
Koncert på slottet (København)
1 koncert hos os (Aalholm)
- 1786: —
- 1787: Privat musiceren ved besøg hos grev Moltke på Bregentved (Sjælland)
- 1788: Privat musiceren, taffelkoncert, koncert på latinskolen m.m. i forbindelse med to store borgerlige bryllupper i Nykøbing, Falster. Seks musikere fra Vordingborg medvirkede.
- 1789: Privat musiceren og koncerter under besøg i Holsten (Muggesfelde, Seedorff, Neversdorff, Helmsdorff). 6 musikere fra Preetz gav koncert på Helmsdorff.
Stort bal i Nykøbing. Seks musikere fra Møn spillede.
- 1790: —

Dagbogen nævner af navne på musikere kun fløjtelærerne. Otto Ludvig må dog have kendt Chr. VI's hofkapelmester Johann Adolph Scheibe personligt. Scheibe havde nemlig gode kontakter til "Det musikalske Selskab" i Rådhusstræde, hvortil han komponerede musik. I fasten 1761 foranstaltede Otto Ludvigs far desuden en opførelse af Scheibes passionsmusik "Der wundervolle Tod des Welterlösers" i sit palæ i Stormgade i København. Man fik adgang på subskription, "dog ey høyere end til 60 Personer", som Adresseavisen skrev.¹³ Otto Ludvig

13. Se V. C. Ravn: "Koncerter og musikalske Selskaber i ældre Tid", i: *Festskrift i Anledning af Musikforeningens Halvhundredaarsdag*, Kbh. 1886, s. 58, og *Kiøbenhavns Kongelig Allernaadigst bevilgede Adresse-Contours Efterretninger* 27. feb. og 2. marts 1761.

fortæller i dagbogen, at han var til prøve i "Storm-Strasse", så måske har han selv spillet med?

Under besøgene i Holsten på slotte og herregårde som Gottorp, Altenhof, Helmsdorf, Seedorff og Neversdorf, omtaler dagbogen også koncerter og anden privat musikudøvelse.

Otto Ludvig omgikkes ikke kun sine adelige ligesindede på herregårdene, men også velstående købmænd og embedsmænd i Nykøbing og Nysted. Her var forskellig husmusik ved bryllupper og andre fester. Det hørte sig desuden til, at greven gik til bondebryllupper, især når hans egne tjenestefolk blev gift og nedsatte sig som fæstere. Der var et vist fællesskab i dans og musik imellem disse miljøer. Otto Ludvig red f. eks. engang til bryllup i landsbyen Vantore og "dansede en menuet med bruden".¹⁴

Nodesamlingen

Nodesamlingen på Aalholm består af ca. 75 håndskrevne og ca. 150 trykte musikværker fra 1700-tallet. (Ikke alle værker er dog fuldstændigt overleveret). I oversigtsform er samlingens indhold:

MANUSKRIPTER:

I. SOLOKONCERTER

I A: FLØJTE OG ORKESTER

3 i G, D og A-dur af Johan Adolph Scheibe (1708-76)

2 i G af Giovanni Battista Pergolesi (1710-36) [næppe ægte]

1 i G af Johann Adolph Hasse (1699-1783)

2 i G og D af Johan Agrell (1701-65)

1 i G af Johann Joachim Quantz (1697-1773)

1 i e-moll af Döbber

1 af Antonio Vivaldi (1678-1741) ["Il Gardellino" op. X,3 = RV 428]

1 anonym i D [formodentlig en fløjtekoncert]

14. "Je fus à cheval après le Souper, à Wantore au Nopce de Rasmus Renner, et j'ay Danse un Menuet avec la Promise" (dagbogen 21. oktober 1768). Om 1700-tallets dansemusik i forskellige miljøer, se indledningen til min udgave af *Rasmus Storms nodebog. En fynsk tjenestekarls dansemelodier o. 1760, Kbh. 1987*.

I B: VIOLIN OG ORKESTER

1 af Giovanni Battista Viotti (1755-1824) [White¹⁵ I:10]

II. KVARTETTER

17 for fløjte, violin, bratsch og cello [G, F, D, D, C, C, D, G, G, G, G, F, G, D, G, B, G] af Karl Joseph Toeschi (1731-88)

6 for violin I-II, bratsch og cello af Ignaz Pleyel (1757-1831) [Benton¹⁶ nr. 353-358]

III. 2 INSTRUMENTER MED ELLER UDEN B.C.

7 triosonater for to fløjter og b.c. [D, G, D, G, C, D, G] af Nicolo Jomelli (1714-74)

1 triosonate for to fløjter og b.c. i D af Pergolesi [næppe ægte]

1 triosonate for to fløjter og b.c. i G af Christoph Willibald Gluck (1714-87) [Wotquenne¹⁷ C:1,V]

6 triosonater for fløjte, violin og b.c. [A,D,G,D,A,G] af Wenceslaus Joseph Spourni

1 triosonate for obligat cembalo, violin og b.c. i C af Schweinitz

1 triosonate for obligat cembalo, violin og b.c. i D af Fortunato Chelleri (1690-1757)

12 violinduetter af G. B. Viotti [White IVa:1-3, IV:25-27, IVa:10-12, IV:40-42]

Anonym: 3 violinduetter [A, Es, F]

Anonym: 12 engelske danse for 2 violiner og bas

11 marscher for 2 violiner og bas af Schebek

IV. 1 INSTRUMENT

IV A. FLØJTE

7 bøger med ca. 2.500 dansemelodier, arier m.m.

"Choral Bog hvori findes alle Melodierne til den Nye Psalm Bog fra 1778"

15. Chappel White: *Giovanni Battista Viotti (1755-1824). A Thematic Catalogue of his Works* (Pendragon Press Thematic catalogue series; no. 12), New York 1985.

16. Rita Benton: *Ignace Pleyel. A Thematic Catalogue of his Compositions*. (Pendragon Press Thematic catalogues; no. 2). New York 1977.

17. Alfred Wotquenne: *Thematisches Verzeichnis der Werke von Chr. W. v. Gluck*, Leipzig-Brüssel-London-New York 1904. Værket blev udgivet af Simpson i London i 1746 som den femte af "Six Sonatas for two Violins & a Thorough Bass composed by Sigr Gluck" (originaltoneart Es-dur).

IV B. KLAVER

En bog med 73 stykker af navngivne og anonyme komponister (har tilhørt Sophia Magdalena von Qualen)

Sidste del af et klaverstykke, pagineret 65-71

V. DIVERSE

"No 6". Ubestemt værk i G uden titelblad eller komponistangivelse;

2 violin-stemmer bevaret

"No 17". Ubestemt værk i G uden titelblad eller komponistangivelse;

2 fløjte- og en violinstemme bevaret

Førsteviolinstemme til ubestemt værk i G uden komponistangivelse

Polonæse i A for 8 stemmer

Aria: "Il pastor se torna aprile" i F [tekst fra Metastasio's "Semiramide riconosciuta"]

"Concerto Obligato" i D af Schweinitz; kun klaverstemme bevaret

"Lourdement". Løblad med en sats i A for ubestemt instrument

To fløjtelærebøger med tegninger

TRYK:

VI. ORKESTER

Symphonie Concertante af Viotti

3 violinkoncerter af Maddalena Laura Syrmén (1735-ca. 1800)

2 violinkoncerter af J. B. Chevalier de St. Georges

Divertissement af Ignaz Pleyel

VII. 5 ELLER FLERE INSTRUMENTER

1 sekstet for violin I-II, bratsch I-II, cello og bas af Ignaz Pleyel

10 kvintetter for violin I-II, bratsch I-II og cello af Ignaz Pleyel

VIII. KVARTETTER

30 for violin I-II, bratsch og cello af Joseph Haydn (1732-1809)

[Hoboken II:6, III:1-4, III:6-12 og III:19-36]

6 for fløjte, violin, bratsch og cello af Joseph Haydn

[fire uægte: Hoboken II:D9-D11 og II:G4 samt to bearbejdelser af Hoboken II:1 og II:11¹⁸]

9 for violin I-II, bratsch og cello af Ignaz Pleyel

2 for violin, bratsch I-II og cello af Ignaz Pleyel

18. Tak til Dr. Horst Walter, Joseph Haydn-Institutet i Köln, for hjælp med denne identificering.

IX. 2 INSTRUMENTER MED ELLER UDEN B.C.

- 6 koncerter og 6 suiter for cembalo og fløjte med bas (eller alternativ besætning) af Georg Philipp Telemann (1681-1767)
- 6 violinduetter af Ignaz Pleyel
- 6 violinduetter af Johann Wilhelm Leeder (koncertmester ved hoffet i Hildesheim)
- 2 bind arier og danse for to fløjter eller alternativ besætning af Michel Blavet (1700-1768)

X. 1 INSTRUMENT MED ELLER UDEN B.C.

- "XII Caprices ou Études" for violin af Pierre Baillot (1771-1842)
- 6 sonater for violin og b.c. af Antonio Lolli (ca. 1730-1802)
- "24 Caprices en forme d'Etudes" for violin af Pierre Rode (1774-1830)
- 6 sonater for violin og b.c. af Pietro Nardini (1722-93)
- "Petits Airs et Rondos...", hft. I-VIII (i alt 49 sonatiner for klaver) af Ignaz Pleyel
- H. O. C. Zincks koralbog, 1801

XI. DIVERSE

- J. A. P. Schulz: Høstgildet, klaverudtog (1791)
- Ludwig van Beethoven: 3 trioer for violin, bratsch og cello, opus 9 (udg. i Paris 1798)
- "Méthode de violon" af Baillot, Rode og Kreutzer, udg. i Paris
- "Méthode de violon" af Baillot, Rode og Kreutzer, udg. i Leipzig

Håndskriftsamlingen må have været betydelig større. Fløjtekoncerterne er på omslaget nummereret med tal mellem 4 og 40, mens fløjte-trio-sonaterne er nummereret mellem 1 og 19. Der synes altså yderligere at have været mindst 28 fløjtekoncerter og 10 triosonater.

Manuskripterne er hovedsagelig fløjtekompositioner, og det kan jo ikke undre, når vi ved, at Otto Ludvig selv spillede fløjte. I trykkene, derimod, spiller violin og andre strygere hovedrollen. Alle værkerne forefindes i stemmer, som det er almindeligt i tiden. De fleste manuskripter ligger som løse ark, en mindre del er dog indbundet i samtidige bind (blandt andet solofløjtebøgerne og klaverbogen). Mere end halvdelen af trykkene og et par enkelte manuskripter er indbundet i sorte bind, der synes at stamme fra begyndelsen af det 20. århundrede. Nogle få tryk forefindes i samtidig indbinding, mens resten er uindbundne. Kun enkelte værker bærer markante spor af slid eller har

særlige håndskrevne tilføjelser. Fejl i stemmerne er således nogle gange, men ikke altid, korigeret.

Blandt manuskripterne er der i det ydre et vist enhedspræg over de 12 fløjtekoncerter, 15 triosonater (Schweinitz og Chelleri ikke inkluderet) samt diverse værker "No 6", "No 17", polonæsen og arien. Vi kan gætte på, at disse 31 håndskrifter er fra 1750'erne og 1760'erne – netop den periode, hvor Otto Ludvig mest intensivt deltog i musiklivet både i Paris, København og på Lolland. Vivaldi-manuskriptet skiller sig lidt ud, og er muligvis lidt ældre. Det ældste tryk er formodentlig Telemann-værket, som komponisten selv udgav i Hamburg i 1734. Hovedparten af nodesamlingen er fra Otto Ludvig Rabens tid, men en mindre del må være anskaffet af sønnen Frederik Christian Raben (1769-1838) efter Otto Ludvigs død i 1791. Frederik Christian spillede violin. Nogle håndskrevne klavernoder har tilhørt Otto Ludvigs svigerinde Sophia Magdalena von Qualen og er sandsynligvis først kommet til Aalholm efter 1879.¹⁹

De tre værker, der tilskrives Pergolesi, er formodentlig ikke ægte. De anses i hvert fald ikke for Pergolesi-kompositioner af den moderne forskning.²⁰

Mine egne undersøgelser²¹ tyder på, at de tre fløjtekoncerter af Scheibe og de to fløjtekoncerter af Agrell er unika, altså kun kendes i Aalholm-manuskriptet. En interessant detalje ved Scheibes koncerter i D-dur og A-dur er, at de langsomme midtersatser har en udskrevet solokadence til slut.

Vi ved ikke, hvor Otto Ludvig Raben fik sine håndskrevne noder fra. Nogle af manuskripterne har han utvivlsomt købt fra professionelle forhandlere. Det gælder ihvertfald nogle af de syv Jomelli-trio-

19. Klavernodebogen med 73 småstykker bærer forrest påskriften "S. M. v. Qualen, Borgh. 1774", og det er Sophia Magdalena von Qualen af huset Borghost (1759-1844). Også triosonerne af Schweinitz og Chelleri samt Schweinitz' "Concerto Obligato" har tilhørt hende. Hun blev i 1779 gift med Otto Ludvigs bror Frederik Sophus Raben (1745-1820), der i 1774 havde købt godset Beldringe ved Præstø.

Et af Musikhistorisk Museums klenodier er et cembaloet, bygget i Hamburg i 1723 af Hieronymus Albrecht Hass. Museet købte det af den tidligere udenrigsminister Frederik Chr. Otto Raben-Levetzau på Aalholm i 1931. Han oplyser i et brev til museet 11/5 1931, at cembaloet stammer fra hans fars mor – og det er netop Sophia Magdalena von Qualen. Udenrigsministerens far, Josias Raben-Levetzau, arvede Aalholm i 1879 som den første af Beldringe-grenen. Udenrigsministeren var den første, der ejede både Aalholm og Beldringe (han overtog Aalholm i 1889). Cembaloet er derfor tidligst kommet til Aalholm i 1879, og det samme gælder formodentlig noderne.

20. Jfr. Marvin E. Paymer & Hermine W. Williams: *Giovanni Battista Pergolesi; A guide to research*, New York og London 1989.

21. Indbefattet forespørgsler hos RISM-centralredaktionen i Frankfurt (skriftligt svar fra M. A. Christine Martin den 20. maj 1992) og hos RISM i Stockholm (skriftligt svar fra

sonater. De er sirligt skrevet uden fejl i stemmerne og med incipit på omslaget.²² Tre af fløjtekoncerterne optræder i Breitkopfs tematiske forlagskataloger i 1760'erne,²³ men dermed er jo ikke sagt, at Otto Ludwig fik sine afskrifter derfra. Næsten alle manuskripter i samlingen er skrevet af rutinerede nodeskrivere, men adskillige gange er skriften så nonchalant, at manuskriptet ikke kan stamme fra de professionelle forlæggeres udsalg.

Trykkene angiver derimod selv oprindelsessted, og de fleste er – ikke overraskende – fra Paris og Amsterdam. Fra Paris fik Otto Ludwig – eller sønnen Frederik Christian – blandt andet Viottis *Symphonie Concertante* (Naderman), strygekvartetter og sonatiner af Pleyel (Sieber/Imbault), Rodes 24 *Caprices* (J. Frey) samt Beethovens strygetrioer opus 9 (Pleyel). Fra Amsterdam fik man blandt andet to strygekvintetter og violinduetterne af Pleyel (J. Schmitt), alle Haydns 30 strygekvartetter (J. J. Hummel) og Lollis seks violinsonater (J. J. Hummel). Fra Wien kom seks kvintetter og en sekstet af Pleyel (Artaria/-Hoffmeister). Fra London anskaffede man sig *divertissementet* og en strygekvartet af Pleyel (Longman and Broderip/William Sapier) samt de seks violinsonater af Nardini (Henry Fought). Et par kvartetter af Pleyel er tryk i Frankfurt (Haueisen), Leeders violinduetter er udgivet i Hildesheim (G. A. W. Stallman), Baillots 12 violincaprizer og "*Méthode de Violon*" er fra Leipzig (Hoffmeister og Kühnel) og Telemann-trykket som nævnt fra Hamburg. Af danske tryk findes kun Zincks koralbog og Sønnichsens klaverudgave af Høstgildet.

Stilistisk set synes Otto Ludwig Raben (og faderen?) i 1750'erne og 1760'erne at have foretrukket den livlige, homofone stil, vi kan finde hos komponister som Hasse, Scheibe, Quantz, Pergolesi og Vivaldi. Det er den galante rococo snarere end den tunge barok. Otto Ludwig synes at have ligget på linie med Scheibes og Rousseaus idealer om en melodios, følsom og naturlig musik.

Haydns strygekvartetter til og med op. 20 repræsenterer et andet, markant lag i Aalholm-samlingen. Vi kan kun gætte på, om det var i Holsten, gennem en broder der var gesandt i Berlin eller ved sin omgang med embedsmænd og borgerlige i Nykøbing Falster og Nysted, at Otto Ludwig har fattet interesse for denne musik i 1770'erne og

Anna Lena Holm, Musikaliska Akademiens Bibliotek, den 7. maj 1992).

22. Det har endnu ikke været muligt at få konstateret, om det er direkte afskrifter af de triosonater, som Jomelli fik trykt i London i 1750'erne.

23. *The Breitkopf Thematic Catalogue* (ed. Barry S. Brook, New York 1966): p. 97 *Part III* 1763 (Hasse, *Raccolta I, III*), p. 100 *Part III* 1763 (Pergolesi G-dur) og p. 245 *Supplement I* 1766 (Quantz, *Raccolta IV, I*).

1780'erne?²⁴ Mannheimerne er repræsenteret af Toeschis 17 fløjtekvartetter. Gruppen af værker af den parisiske skole (Viotti, Baillot, Rode, Kreutzer), skylder måske primært sønnen Frederik Christian deres eksistens i Aalholm-samlingen.²⁵ Man bemærker iøvrigt også de mange værker af Pleyel, de var vidt udbredte i Europa i 1780'erne og 1790'erne.

Alt i alt viser nodesamlingen, at man på det lollandske grevskab har været godt ajour med den aktuelle musik i Europa, især i 1750'erne og 1760'erne.

Det er at åbent spørgsmål, hvor Aalholm-samlingen har været brugt? Der er ingen spor af noget fast kapel på Aalholm.²⁶ Mon det er slægt, venner og musikalske lakajer, der har spillet kammermusikken på Aalholm, Bramsløkke eller andetsteds? Har man spillet koncerterne med reduceret besætning, eller har man indkaldt lokale stadsmusikanter, organister og latinskoleelever? Det kan også tænkes, at dele af Aalholm-samlingen afspejler et musikliv i København eller i Holsten?

Vi kender egentlig kun to andre danske samlinger fra 1700-tallet, der kan sammenlignes med Aalholm-samlingen. Den ene er kammerherre W. H. R. R. Gieddes meget store samling af fløjtemusik i Det kgl. Bibliotek,²⁷ og den anden er baron Frederik Juels nodesamling på Valdemar slot på Tåsinge²⁸ (der dog primært indeholder vokalmusik). Giedde er slet ikke nævnt i dagbogen, og heller ikke Frederik Juel synes Otto Ludvig Raben at have plejet nogen særlig omgang med.²⁹

24. Iøvrigt kan det ikke udelukkes, at også andre dele af Aalholm-samlingen, end de i note 19 nævnte, kan stamme fra Frederik Sophus Raben og Sophia Magdalena von Qualen på Beldringe.

25. Han var på dannelsesrejse til bl. a. Göttingen, London og Paris 1789-92.

26. Jeg har bl. a. foretaget stikprøver i godsregnskaberne, gennemlæst Otto Ludvigs personlige regnskabsbog for 1762 (så vidt vides den eneste bevarede) og konsulteret folketællingerne 1787 og 1801. Cellisten Laurens Morel d. Y. tog sin afsked fra Det kgl. Kapel i 1802 efter aftale med Frederik Christian Raben og tog til Nysted for at spille sammen med greven. Morel døde dog et årstid efter, jfr. Carl Thrane: *Fra Hofviolonernes Tid*, Kbh. 1908, s. 286.

27. Jfr. Inge Bittmann: *Catalogue of Giedde's Music Collection in the Royal Library of Copenhagen*, Edition Egtved 1976.

28. Registratur på Valdemar Slot og Musikhistorisk Museum. Jfr. Sybille Reventlow: *Musik på Fyn blandt kendere og liebhavere*, Kbh. 1983, især s. 35-41 og s. 77-101.

29. En lidt yngre slesvig-holstensk parallel til Aalholm-samlingen er den musiksamling, der har tilhørt grev Blome fra Salzau (ca. 300 musikværker, nu i Landesbibliothek Kiel).

Arbejdet med samlingen

Aalholm-samlingen har været præsenteret ved en helaftensudsendelse i Danmarks Radios P2 den 27. august 1992 og i en artikel i det historiske tidsskrift *Siden Saxo* nr. 1 1992. En engelsksproget artikel om fundet er under trykning i *Fontes artis musicae*. Til radioudsendelsen indspillede barokorkestret "Concerto Copenhagen" en triosonate af Jomelli og fire fløjtekoncerter af Scheibe (2), Hasse og Agrell. Musikken blev studieproduceret af Danmarks Radio, og de fire fløjtekoncerter blev udgivet på CD af Chandos i London i februar 1993 (Chan 0535).

Den vigtigste del af nodesamlingen blev i april 1993 alment tilgængelig i form af mikrofilm på Det kongelige Bibliotek.

I forårssemestret 1993 var Aalholm-samlingen genstand for et studiekredsarbejde på Musikvidenskabeligt Institut ved Københavns universitet. Der overvejes også en nodeudgivelse.

Ringene blev sluttet med en særudstilling om Otto Ludvig Raben og musikken på Aalholm Slot i sommeren 1993. Der blev også afholdt en koncert på slottet. – Aalholms nuværende ejere John og Merete Raben-Levetzau og museumsleder Bjørn Ohl har med stor velvilje, hjælp-somhed og interesse fulgt arbejdet med at udforske og tilgængeliggøre dette sjældne nodefund.